

ARXIU / DOMÈNEC UMBERT

ARXIU

Els dos lingüistes que feien nosa

Francesc de B. Moll, amb el 'Diccionari català-valencià-balear', i Joan Coromines, amb la seva oposició frontal a Ramon Aramon, van fer nosa a l'Institut d'Estudis Catalans. Ho constata l'"Epistolari Joan Coromines-Francesc de B. Moll".

Una: els membres de l'Institut d'Estudis Catalans van donar, durant la dècada del anys cinquanta, la signa de no comprar el *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover-Moll.

Dues: Joan Coromines es va indignar, els anys 60, amb la revista *Serra d'Or* per la publicació de la secció "De lingüística", signada pel corrector Eduard Artells, per causa de l'intervencionisme i prohibicionisme excessius; l'estil lamentable, artificios i pedantesc; les desviacions i barroeries;

el to intel·lectual sovint massa baix i el poc rigor.

Tres: Coromines va intentar de contrarestar, sense gaire èxit, els criteris de Ramon Aramon al davant del IEC amb la incorporació del seu amic Francesc de B. Moll, amb qui compartia una actitud lingüística liberal i, d'una altra banda, amb un vot de censura contra Aramon, que no va prosperar.

Quatre: Coromines considerava que només Moll i ell tenien experiència lingüística i negava tota competència a Ramon Aramon.

En les notes del IEC, Coromines endevinava la mà de l'Aramon, "no sols en la sintaxi violenta i de vegades defectuosa, sinó en la tria del mot 'es rebutja', que no hi havia cap necessitat d'usar, i que per molt legítim que sigui no deixa d'ésser una expressió brusca".

Cinc: J. V. Foix formava part, amb Aramon, del grup purista i unitarista ultrancer de la SF del IEC, segons Coromines.

Sis: a Coromines, li feia por una excessiva llicència, però no li'n feia menys l'encotillament de la llengua que el IEC imposava.

Joan Coromines i Francesc de B. Moll. La Fundació Pere Coromines ha publicat la correspondència entre aquests dos lingüistes, que abasta des de l'any 1933 al 1980.

Selecció de la correspondència

Moll: "Suavitzeu certes expressions"

[Palma de Mallorca,] 5 de febrer 1954

Sr. Joan Coromines. Chicago

[...] Ara amb caràcter general, el que us demanaria és que suavitzéssiu certes expressions més aviat polèmiques, amb vistes al públic no filològic. [...] Tingueu present que el vostre article (encara que es publiqui a una revista tècnica) arribarà a mans o a orelles del gran públic (no mancarà qui procuri fer-l'hi arribar, i no precisament per amor a la ciència); aquest públic no veurà res de particular en la part científica de la recensió, però no oblidarà que En Moll "diu coses que fan somriure", "comet abusos fins al sùmmun", etc. Aquestes frases seran les úniques que cridaran l'atenció dels no científics; i això pot perjudicar coses que vós estimeu.

No cal dir que m'agradaria que mitiguéssiu també el rigor (d'expressió, no de fons) envers En Badia; per exemple, allò de "demostra ignorar tota la història de la llengua". ho trobo excessiu. Es poden cometre badades de detall i fins en coses fonamentals sense que impliquin una ignorància tan absoluta." **Francesc de B. Moll**

El boicot del IEC al diccionari Alcover-Moll

[Palma de Mallorca,] 7 de gener 1955

Sr. Joan Coromines. Barcelona

[...] L'actitud de determinats elements conspicus del catalanisme enfront del *Diccionari català-valencià-balear* ha indignat els nostres propagandistes i els ha fet lamentar que l'Institut [d'Estudis Catalans] perdi prestigi per estar lligat amb les persones que han pres la dita actitud. **F. de B. M.**

Coromines, contra el grup purista del IEC

Xicago, 22-VII-59

Estimat amic:

[...] L'autoritat de l'Institut és un dic contra aquesta nova onada d'anarquia i apatuesament, però sí no evoluciona cap a una actitud més tolerant, i cap a una línia més hàbil i elàstica que les preconitzades pel nostre secretari [Ramon Aramon i Serra], l'onada es botirà fins a engolir-nos a tots en un nou període anàrquic i confusionista que pot ésser el cop de gràcia per a la causa de la nostra llengua literària, molt necessitada d'una força directiva i prestigiosa com la que podem donar-li nosaltres. [...] La vostra presència freqüent a les sessions és indispensable si no volem afeblir excessivament la Secció Filològica i no volem donar la victòria dins d'ella al grup purista i unitarista ultrancer. **Joan Coromines**

Perills de la secció 'De lingüística' de 'Serra d'Or'

Xicago, 18 de febrer de 1961

Sr. F. de B. Moll. Estimat amic:

[...] L'orientació de les converses que publica *Serra d'Or* (amb el títol arbitrari i pretensions "De lingüística"), sense ésser francament dolenta presenta sovint una desviació deplorable cap a un intervencionisme i prohibicionisme excessius; és sobretot en el sentit d'insistir massa en l'actitud repressiva

i esforçar-se massa poc a mostrar, encoratjar i ensenyar els aspectes lloables i positius de la llengua viva i espontània que aquestes notes em semblen mal inspirades, però algunes vegades [...] arriba fins i tot a l'extrem inadmissible de combatre fets lingüístics enterament correctes, com la passiva reflexiva o l'ús d'*avorrir* en el sentit de 'causar tedi', d'ús general una i altra cosa en totes les terres de la llengua i ja freqüentíssims en els millors i més purs clàssics medievals o bé comuns fins i tot amb els parlars occitànics. Àdhuc deixant de banda altres aspectes més secundaris (com el seu estil lamentable, artificios i pedantesc, i un to intel·lectual sovint massa baix) és clar que convindria mostrar a la direcció de *Serra d'Or* i a l'autor mateix els inconvenients, i perills i tot, a què exposa la llengua literària el fet que les úniques converses filològiques que ara poden publicar-se presentin defectes tan considerables. **J. C.**

La sintaxi violenta i defectuosa d'Aramon

Xicago, 15 de novembre de 1961

Srs. Pere Bohigas, Josep M. de Casacuberta, Josep V. Foix, Francesc de B. Moll i Manuel Sanchis Guarner

Estimats amics:

He rebut una carta breu d'En Bohigas, que li agraeixo, en la qual m'explica en dos mots la vostra reunió del 25 d'octubre i m'adjunta una nota d'acords presos; encara que el títol és "acords sobre temes lingüístics", i ell me'n resumeix d'altres, en la carta rebuda només figuren els relatius a unes propostes lexicogràfiques meves; en la nota sembla endevenir-se la mà de l'Aramon, no sols en la sintaxi violenta i de vegades defectuosa, sinó en la tria del mot "es rebutja", que no hi havia cap necessitat d'usar, i que per molt legítim que sigui no deixa d'ésser una expressió brusca. **J. C.**

"L'Artells no és pas dels més eixerits"

Xicago, 15 de novembre de 1961

Sr. Francesc de B. Moll

Estimat amic:

[...] Encara que no hem tingut prou ocasió de parlar-ne em sembla que la qüestió relativa a *Serra d'Or* vós i jo coincidim molt, potser del tot. Sempre he estat d'acord amb vós que és de gran importància moderar i en general limitar el paper massa gran que tenen els correctors professionals de català en la direcció de la llengua literària. [...] L'Artells no és més que un corrector de català, i no pas dels més eixerits ni més cultes o de més altura intel·lectual, per exemple crec que l'Aymà o en Bardagí en tenen més. **J. C.**

Discussions sense interès a la SF

Barcelona, 11 de gener de 1964

Estimat Moll:

[...] La sessió de la Secció Filològica d'avui s'ha tornat a gastar sencera en les acostumades menudes discussions sobre detalls sense interès lingüístic ni filològic (que si microsloc ací, que si sulfamida allà, que si el calçot, o l'emparedat si és de llesques o llesquetes). **J. C.**

Set: Coromines estava d'acord amb Moll que calia moderar el paper massa gran que tenien els correctors en la direcció de la llengua literària.

Vuit: l'any 1954, Moll va intentar, inútilment, que Coromines suavitzés les expressions cruels, les desqualificacions radicals, que digiria als lingüistes en les recensions, de les quals va ser víctima, expressions que, com és sabut, va mantenir quan, anys després, va escriure el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*.

Nou: el IEC va deixar d'enviar les seves publicacions a Coromines, a les quals reglamentàriament tenia dret.

I deu: l'any 1962, Coromines va demanar a Moll, petició que no va cristal·litzar, que canviés el títol del *Diccionari català-valencià-balear* pel de *Diccionari de la llengua catalana*, amb el subtítol "*Inventari lexicogràfic i etimològic de la llengua del Principat, Regne de València i Illes Balears en totes les seves formes literàries i dialectals, recollides dels documents i textos antics i moderns, i del parlar vivent en aquestes terres, al departament francès dels Pirineus Orientals, a les Valls d'Andorra, al marge oriental d'Aragó i a la ciutat d'Alguer de Sardenya*".

Aquestes deu aportacions a la història dels lingüistes i de la lingüística catalana del segle XX atorguen un gran valor a la correspondència entre Coromines i Moll, *Epistolari. Joan Coromines-Francesc de B. Moll*, llibre preparat per Josep Ferrer i Joan Pujades i editat per la Fundació Pere Coromines, amb un pròleg, extens i ple de referències de primera mà, escrit per Aina Moll, filla del segon corresponent, i membre de la SF.

A les persones que no van viure l'ambient dels 50, els sorprendrà saber que des del IEC, i entre els catalanistes del Principat, hi havia "repulsa general" (paraules de Coromines) contra el diccionari Alcover-Moll. Moll es va indignar amb el IEC i ho va fer saber al seu amic Coromines. [Ve-

Coromines diu que comparteix amb Moll la por de l'encotillament de la llengua, i critica 'Serra d'Or' per prohibicionisme.

geu la pàgina anterior]. Com se sap, aquest diccionari s'havia editat sense el control del IEC. A més, el primer autor, Antoni M. Alcover, s'havia encarat amb la institució i amb Fabra. Finalment, el IEC lluitava contra el més petit toc de dialectalització, i l'obra recollia les veus dialectals. Per això, la teoria de la consigna era, diu Moll, que no convenia que el diccionari anés a altres mans que les dels molt entesos. El diccionari, devien pensar Aramon i companyia, podia afeblir la tasca reguladora del IEC.

L'oposició de Coromines a la secció "De lingüística" que un corrector, Eduard Artells, mantenia a *Serra d'Or*, és una de les grans novetats de l'epistolari. Co-

romines la desqualifica, i no solament per la limitada competència d'Artells (diu que prefereix, de correctors, Aymà i Bardagí), sinó també pel fet que les úniques converses filològiques que els catalans podien llegir fossin escrites per un corrector. Les desqualifica pel "paper de definidor de la llengua literària que s'ha pres l'Artells, patrocinat per *Serra d'Or*", un Artells que Coromines titlla de "llengüeta" a través de la qual parla Aramon "i potser Foix".

Coromines es cartreja amb Moll per fer-lo entrar a la SF i així frenar un grup, el d'Aramon-Foix, amb el qual discrepen pel que fa a la idea de llengua literària. Però Moll vivia a Mallorca i, a més, estava —a diferència d'Aramon i de Foix— molt enfeinat, amb les classes que feia i la redacció del diccionari, i no podia desplaçar-se regularment a Barcelona. Per tant, l'aliança amb un Coromines que vivia sis mesos l'any a Xicagó fracassarà.

Les cartes permeten ara de saber amb més precisió la posició que els homenots Coromines i Moll van prendre contra els criteris dominants de la SF, criteris que ja llavors es feien públics en notes de sintaxi violenta, segons Coromines.

La calaixera que mossèn Alcover va endur-se'n a Palma i que Francesc de Borja Moll va utilitzar per escriure el 'Diccionari català-valencià-balear'. L'edició d'aquest diccionari va ser boicotada pel IEC, segons que va comentar Moll a Coromines.

Lluís Bonada